

Ruská zahraniční politika v severovýchodní Asii

Základní koncepty v ruské zahraniční politice po konci studené války

- V rámci ruského diskurzu panuje debata mezi, zda je Rusko evropskou či spíše euroasijskou zemí.
- Současný koncept geopolitické pozice Ruska jej charakterizuje jako evro-pacifickou velmoc.
- V prvních letech po rozpadu SSSR má ruská politika prozápadní směřování = logika této politiky vychází z premisy, že je lepší přidat se na stranu vítězů studené války a politicky a ekonomicky se integrovat do liberálního mezinárodního systému.
- Druhá polovina 90. let je charakterizována novým směřováním zahraniční politiky = **PRIMAKOVOVA DOKTRÍNA**.
- Je spojena s vyzdvihováním konceptu multipolarity, která je z pohledu J. Primakova uspořádáním nejlépe reflektujícím zájmy všech hlavních aktérů mezinárodního systému (včetně Ruska).
- Podle některých autorů může být nejlépe interpretována jako revidovaná bipolarita, kdy Rusko bude jednat v souladu s dalšími velmocemi k vyvážení americké politiky ve specifických otázkách a v určitých situacích.
- Preference Číny jako jednoho z hlavních potenciálních partnerů při vyvažování americké politiky.
- Kritika Primakovovy doktríny na přelomu tisíciletí – selhala při snaze omezit americkou moc, byla dle kritiků příliš ambiciózní s ohledem na ruské zdroje a vliv, nevěnovala dostatečnou pozornost tomu, zda rozvoj vztahů s nastupujícími velmocemi bude pro Rusko skutečně výhodný.
- Putinova politika se v prvních letech odvrací od Primakovovy doktríny, koncept multipolarity je nadále prosazován, nicméně spíše v podobě kooperativní mocenské rovnováhy podobající se koncertu velmocí v 19. století.
- Tento odvrat je doprovázen snahou o rozvoj vyváženějších vztahů s jednotlivými státy – ve východní Asii například v podobě snah rozvíjet vedle Číny vztahy také s Japonskem.
- V druhé polovině prvního desetiletí 21. století trend opět směřuje k více konfrontační politice s cílem omezit moc USA a jeho spojenců.

Základní charakteristiky ruské zahraniční politiky v severovýchodní Asii po konci studené války

- 1) Preference Číny jako hlavního partnera Ruska v regionu, jedná se především o geopolitického partnera a spojence Ruska, ale nikoliv ekonomického.
- 2) Neochota Ruska ukončit své teritoriální spory s Japonskem a vytvořit vhodné podmínky pro příliv japonských investic.
- 3) Snaha získat podporou Severní Koreje vliv na případný proces sjednocení Korejského poloostrova.
- 4) Neochota či neschopnost vlády v Moskvě řešit problémy ruského Dálného východu.
- 5) Negativní vnímání role globalizace na ruské postavení na Dálném východě a přetrvávající nedůvěra vůči roli USA v severovýchodní Asii.

Ruská politika vůči Číně

- Po zhroutilí čínsko-sovětské aliance v 60. letech navázala Čína diplomatické vztahy s USA a vytvořila s nimi strategickou alianci proti SSSR. Vztahy Ruska s Čínou tak zůstávají až téměř do konce studené války mimořádně napjaté.
- Až do konce roku 1991 se situace v podstatě nezměnila, neboť SSSR se po masakru na náměstí Tchien-an-men snaží od komunistického režimu v Číně co nejvíce distancovat.
- Na konci roku 1991 došlo ve vzájemných vztazích k významnému posunu. Po podpisu smlouvy stanovující společné hranice a upravující obchodní vztahy mezi oběma zeměmi navštívil ruský prezident Boris Jelcin Peking, přičemž dal najevo, že Rusko považuje Čínu za hlavního partnera v regionu.
- Vzájemné vztahy se zlepšují v dalších letech a to zejména od roku 1996, kdy se ministrem zahraničí stal na Dálném východě v minulosti působící Jevgenij Primakov.
- Nový impuls ve vývoji rusko-čínských vztahů přinesl až nástup Vladimíra Putina, který za jednu z priorit své zahraniční politiky stanovil posílení vzájemných vztahů s Pekingem.
- Podpis **Rusko-čínské smlouvy o přátelství a spolupráci** v červenci 2001.
- Ještě předtím vytvořily Rusko, Čína a čtyři země Střední Asie Šanghajskou organizaci spolupráce.
- V následujících letech další sblížení a shoda v řešení řady problémů. Intenzivnější vzájemné ekonomické vztahy.

Rusko-čínská smlouva o přátelství a spolupráci (2001)

- Dohoda pokrývá pět hlavních oblastí společné spolupráce.
- 1) Společné akce, které by měly čelit „americké hegemonii“.
- 2) Stanovení společné a dlouhou dobu velmi sporné hranice o délce 4300 km.
- 3) Dodávky zbraní a high-tech technologií.
- 4) Zajištění dodávek ropy, zemního plynu a dalších nerostných surovin do Číny.
- 5) Boj proti vzestupu militantního islámu ve Střední Asii.

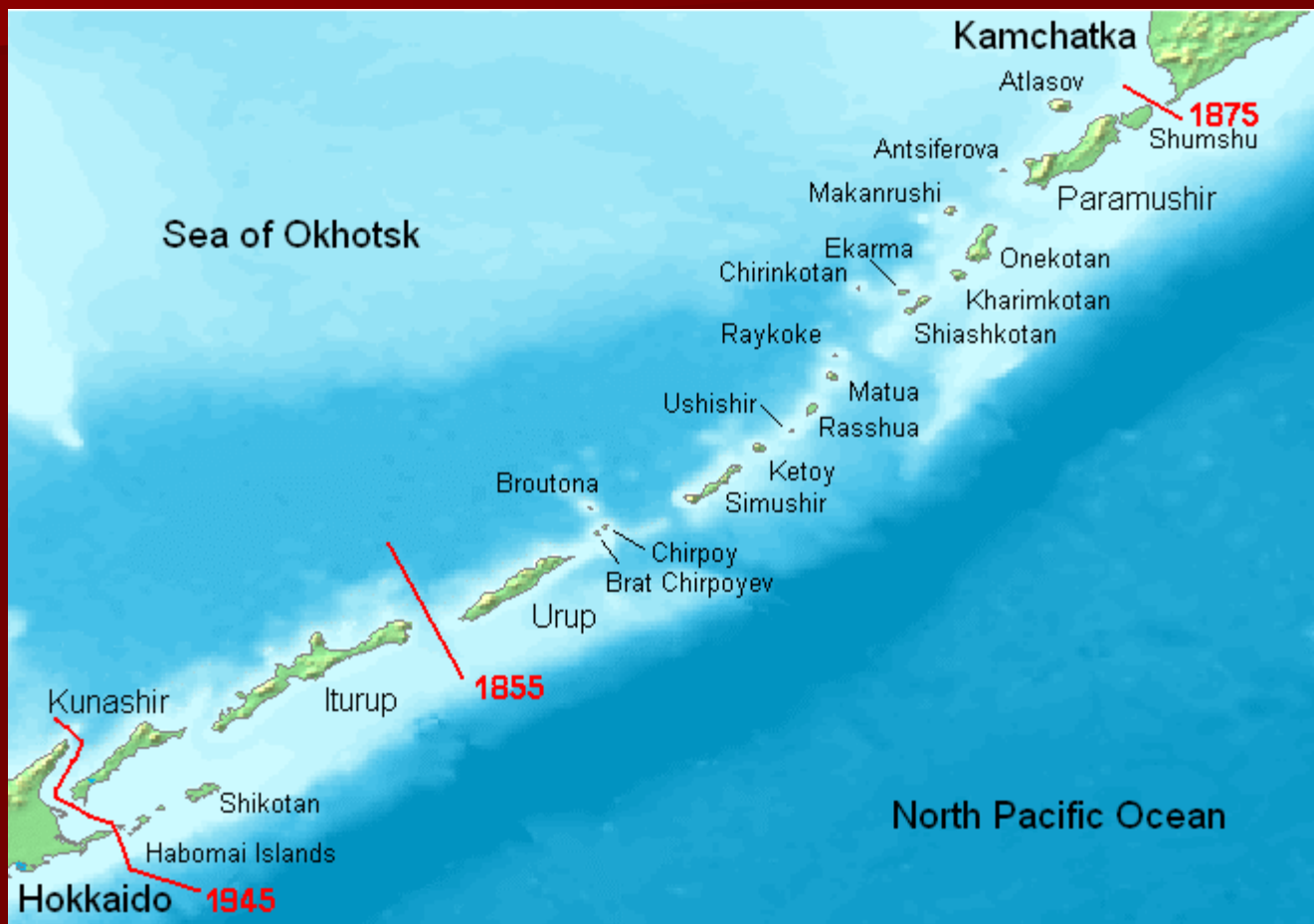
Rozporuplnost ruské politiky vůči Číně po konci studené války

- Čína se rychle stala klíčovým geopolitickým partnerem Moskvy, a také mimořádně důležitým exportním trhem pro ruské zbraně.
- Až do roku 2000 však ekonomické vztahy jinak spíše stagnují. Rusko brání budování „china towns“ na Dálném východě, uvalilo velmi silné restriktce na podmínky, za nichž mohou čínští dělníci pracovat na území Ruska. Neúspěch řady společných ekonomických projektů.
- Od roku 2000 došlo k výraznému zintenzivnění vzájemných obchodních vztahů (v roce 1999 měl rusko-čínský obchod hodnotu celkem 5,5 miliard USD, zatímco v roce 2006 to bylo již 33,4 miliard USD). Do roku 2011 vzrostla vzájemný obchod na 70 miliard dolarů ročně.
- Naopak vzájemné investice jsou velmi nízké. Celkové ruské investice v Číně se v současnosti odhadují na 1,5 miliardy dolarů. Pokud jde o čínské investice v Rusku, odhady se pohybují od 1,5 do 25 miliard dolarů.
- Neplatí však, že by Rusko upřednostnilo ekonomickou spolupráci s Čínou za všech okolností.
- Od konce sovětsko-čínské aliance došlo k zásadní degradaci kulturních vztahů obou zemí a změnu v tomto smyslu nepřinesla ani proměna ruské zahraniční politiky po konci studené války.
- Celkově stále omezená regionální spolupráce.

Ruská politika vůči Japonsku po konci studené války

- Vztah obou zemí je specifický již tím, že mezi nimi dosud nedošlo k uzavření míru a nedošlo ani k plné normalizaci vzájemných vztahů.
- Po konci studené války přisoudilo Rusko vztahům s Japonskem menší váhu než vztahům s Čínou. Ruská politika byla přitom determinována 3 základními faktory.
- 1) Sporem o Kurilské ostrovy.
- 2) Vnímáním Japonska jako státu velmi úzce se orientujícího na USA, který proto nemůže hrát významnou roli v rámci ruských snah o vyvažování USA.
- 3) Rusko nedokázalo plně docenit možný význam japonských investic pro rozvoj ruského Dálného východu.

Sporné Kurilské ostrovy

Vývoj rusko-japonských vztahů po konci studené války

- Dominují jim spory ohledně možného vrácení čtyř Kurilských ostrovů Japonsku, které by umožnilo plnou normalizaci rusko-japonských vztahů.
- Snaha ze strany Japonska přimět na počátku 90. let (1992) ruského prezidenta Jelcina k uzavření dohody o navrácení ostrovů. Japonsko se snaží pro své nároky získat mezinárodní podporu a snaží se podmínit poskytnutí pomoci Rusku ze strany G-7 dohodou o navrácení ostrovů.
- Ostrá reakce Ruska odráží postoje veřejného mínění. Jelcin v roce 1992 zrušil návštěvu Japonska a Rusko se začíná orientovat mnohem více na Čínu.
- K návštěvě B. Jelcina v Číně došlo teprve v říjnu 1993. Vydání deklarace, která konstatovala, jen tolik, že o vlastnictví ostrovů se vede spor, jenž by měl být vyřešen na základě „práva a spravedlnosti“.
- V následujících letech pokračují snahy o jednání, které se zintenzivnily zejména po roce 1997, avšak ani jedna ze stran nedosáhla pro ni přijatelného výsledku.
- Po nástupu Vladimíra Putina do funkce ruského prezidenta oscilovala ruská zahraniční politika v otázce Kuril mezi neústupným postojem s ochotou ke kompromisnímu řešení, kdy by došlo k vrácení dvou ze čtyř požadovaných ostrovů.
- Vzhledem k tomu, že Japonsko dosud neustoupilo od požadavku navrácení všech čtyř ostrovů, Putinova politika v tomto směru Rusku zatím nic významnějšího nepřinesla.

Výsledky dalších jednání v Putinově éře

- Již v Jelcinově éře se objevují iniciativy, které mají zlepšit podmínky pro potencionální japonské investory v Rusku (plán Hašimoto-Jelcin z roku 1997), avšak v důsledku ruské ekonomické krize nezaznamenaly větší úspěch
- Rusko má zájem o ekonomickou spolupráci a japonské investice.
- Na základě dohody z roku 2002 se Japonsko zavázalo podporovat vstup Ruska do APEC, zatímco Rusko naopak slíbilo podpořit japonské nároky na křeslo stálého člena RB OSN.
- Za Putina dochází ke zlepšení podmínek pro japonské investory v Rusku, což se promítlo do růstu investic.
- Největším dosavadním projektem se stal plán postavit ropovod do Nachodky, na jehož financování by se měla částkou 5 miliard USD podílet japonská vláda. Rusku se také podařilo od Japonska slib dalších investic do těžby ropy v Rusku ve výši dalších 7 miliard USD.
- Přes toto zlepšení vzájemných ekonomických vztahů však na počátku roku 2007 tvořili japonské investice v Rusku jen 1% všech zahraničních investic.

Ruská politika na Korejském poloostrově v 90. letech 20. století

- SSSR obnovil kontakty s Jižní Koreou v souvislosti s olympijskými hrami v roce 1988 a ještě v na konci éry Gorbačova došlo k normalizaci vztahů obou zemí výměnou za půjčky ve výši 3 miliard USD a sliby dalších investic.
- SSSR se současně odpoutal od svého obtížného severokorejského spojence, který představoval významnou zátěž pro churavějící sovětskou ekonomiku a svým nezodpovědným chováním poškozoval nově získanou mezinárodní prestiž, které se SSSR v období Perestrojky těšil.
- Ekonomické a sociální podmínky v Rusku po konci studené války vedly Jižní Koreu k přehodnocení původního nadšení z navázání ekonomických vztahů s Ruskem .
- Současně Rusko v první polovině 90. let ztratilo vliv na KLDR, která se rozhodla unilaterálně pokračovat ve snahách o získání jaderných zbraní.
- Od poloviny 90. let proto došlo k zásadní proměně ruské politiky vůči Korejskému poloostrovu (provozování realpolitiky), jejímž cílem bylo získat pro Rusko ztracený vliv na poloostrově.
- Rusko se opětovně orientuje na KLDR a bez ohledu na její porušování lidských práv i mezinárodních norem jí začíná dávat najevo své sympatie a snaží se získat důvěru Pchojngjangu. Opětovné zahájení dodávek zbraní a nerostných surovin do KLDR.
- Pokud jde o vztahy s Jižní Koreou, ty se potýkají s řadou problémů, z nichž většina je vyvolaná buď lhostejností Ruska k cílům jihokorejské politiky nebo ekonomickou a sociální situací panující v Rusku.

Ruská politika na Korejském poloostrově na počátku 21. století

- Po nástupu Vladimíra Putina do funkce prezidenta Rusko zintenzivnilo snahy hrát na Korejském poloostrově roli klíčového aktéra.
- Na jednu stranu pokračuje ruská politika o zlepšení vztahů s KLDR, včetně navázání politických vztahů na nejvyšší úrovni. Zvýšily se také dodávky ruských zbraní a surovin do KLDR.
- Současně Rusko usiluje o pragmatickou politiku vůči Jižní Koreji, jejímž cílem je nalákat zpět na ruský Dálný východ jihokorejské investory a přesvědčit Soul, že Rusko je tou zemí, která může hrát klíčovou roli při normalizaci vztahů obou států Korejského poloostrova a přesvědčit KLDR o nutnosti reforem.
- Lze konstatovat, že nová ruská politika zaznamenala do určité míry úspěch a Rusko se mimo jiné stal účastníkem šestistranných rozhovorů o severokorejském jaderném programu.
- Fakticky ale platí, že vliv Ruska na KLDR je velmi omezený.